

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК IV

Рівне – 2016

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. IV / ред. кол. О. М. Кирильчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2016. – 99 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 4 від 6 квітня 2016 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;
БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;
КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);
КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;
ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

ГУЛЯ ОЛЕНА Естетична унікальність малої прози Юрія Косача.....	5
ГІЛЬ ЛЮДМИЛА «Позичений чоловік» Євгена Гуцала у контексті української химерної прози	10
ЗАРУБА ОКСАНА Феномен матрициду в українській літературі «розстріляного відродження»	14
КИРИЛЬЧУК ЮЛІЯ Досвід війни у контексті етнічного наративу (на прикладі роману А. Кузнєцова «Бабин Яр»).....	18
КРУПКА ЛЮБОМИР Радянське минуле в Сергія Жадана: ностальгія чи розрив.....	25
КУЗЬ ІНЕСА Психіатрична лікарня як простір випробування (на основі роману «На протилежному боці від добра» Василя Рубана)	30
ЛЯСКОВЕЦЬ ЮЛІЯ Література в осяганні травми: голодомор і культурна пам'ять.....	35
МАКСИМЧУК ІВАННА Руйнація особистості як результат негативного впливу соціуму (на прикладі роману «Причепа» Івана Нечуя-Левицького та «Люборацькі» Анатолія Свидницького).....	40
МИКИТЮК НАТАЛІЯ Митець і влада в тоталітарному суспільстві (за романом-тетралогією Докії Гуменної «Діти Чумацького Шляху»)....	44
НЕЧИПОРУК КАТЕРИНА Екзистенція вибору в інтелектуальному романі «Недуга» (1928) Євгена Плужника	48
ОРЛОВСЬКА ОРИСЯ Містично-детективна ніша у моделях сучасної української прози	52
ПАХНЮК КАТЕРИНА «Предание о Гаркуше» в системі читацьких інтересів XVIII – початку XIX століття.....	59

РЯБУШИЦЬ НАТАЛІЯ Часопросторовий вимір прози Миколи Гоголя.....	66
САЙКО ОЛЕНА Художній конфлікт особистості і суспільства у романі Сергія Жадана «Депеш мод».....	71
САХНЕВИЧ ТЕТЯНА Жіноча історія гріхопадіння (за повістю Оксани Забужко «Казка про калинову сопілку»).....	76
СОБЧУК ЛЕСЯ Микола Хвильовий як літературний персонаж роману Уласа Самчука «Темнота».....	82
ЧУБИК ВІТА Моделювання жіночих персонажів у прозі Марії Матіос (на прикладі повістей «Солодка Даруся» та «Москалиця»).....	91
ЯРОШ ТЕТЯНА Звукові імпресії у «Valse mélancolique» Ольги Кобилянської	95

Олена Сайко

Науковий керівник – канд. філол. наук Крупка М. А.

ХУДОЖНІЙ КОНФЛІКТ ОСОБИСТОСТІ І СУСПІЛЬСТВА У РОМАНІ СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД»

У статті аналізується художня своєрідність моделювання соціального конфлікту у постколоніальній перспективі. Увага зосереджується на статусі маргінала як особистому виборі героя.

Ключові слова: *конфлікт, герой, соціум, мотив, свобода.*

The artistic originality modeling of social conflict in the post-colonial perspective is analyzed in the article. Attention is focused on marginal status as a personal choice of the hero.

Key words: *conflict, character, society, motive, freedom.*

Актуальність дослідження.

У 90-х роках ХХ століття в Україні відбулися кардинальні зміни як у політичній, економічній, соціальній, так і духовній сферах. Для письменників відкрилися нові творчі перспективи, пов'язані з відсутністю контролю з боку держави.

Роман Сергія Жадана «Депеш Мод» зображує життя молодих людей та їхні стосунки з суспільством у постколоніальній перспективі. У перекладі з французької «*dérêche mode*» означає – «вісник моди». Сама назва твору звернена до англійського рок-гурту «*Derpeh Mode*», який став популярним завдяки створенню нового стилю у жанрах електронної та рок-музики. Цей колектив символізує модель свободи Заходу і кореспондує з епохою суспільно-політичних трансформацій, описаною у романі.

Аналіз основних досліджень.

Літературознавець Ярослав Голобородько у своїй праці зазначає: «Промоутерська місія Сергія Жадана, а також й інших нині іміджевих українських письменників, якраз і скерована передовсім на те, щоби повернути книжці риси / ознаки / прикмети соціокультурного, соціодуховного й узагалі соціоявища, із яким її (книжку) за аморфно-інерційно-невиразні дев'яності роки встигли розлучити» [1, 61]. В іншій статті «Легітимація українського андеграунду. «Депеш Мод» як «*Modern Talking*» Сергія Жадана» дослідник вказує на те, що тексти Сергія Жадана виконують функції, що їх поклала на себе андеграундова культура – одна з «найальтернативніших» альтернатив протестної свідомості та нонконформістського духу [2]. Дослідниця Олена Даниліна у статті «Екзистенційні виміри роману Сергія Жадана «Депеш Мод»» стверджує, що в образах героїв роману яскраво втілені ідеї екзистенціалістів Сартра і Гайдеггера про почуття жаху, власної нікчемності, страху перед іншими людьми, державою та усвідомлення своєї смертності, що охоплюють людину в соціумі. Підкреслені подібні песимістичні настанови загальною

атмосферою розпаду імперії [5]. Т. Гундорова виділяє такі координати світу в текстах Сергія Жадана: «дорога, яка нікуди не веде, бездомність, безбатьківство» [4, 169]. У роботі Роксани Харчук «Сергій Жадан і підлітково-дитяча альтернатива» зазначається, що життя молоді зводиться до нічного, богемного існування, автора не влаштовують ні громадянське суспільство, ні демократія, ні фашизм, ні маоїзм, ні глобалізм [7, 281].

Метою нашого дослідження є аналіз художнього конфлікту особистості і суспільства у романі Сергія Жадана «Депеш Мод».

Виклад основного матеріалу.

Сергій Жадан у романі «Депеш Мод» створив галерею колоритних образів – єврей-антисеміт Собака Павлов, комерсант-невдаха Вася Комуніст, товстий гомосексуаліст Какао, Сашко Карбюратор, Чапай, Вова і Володя. Герої існують у власному субкультурному просторі, живуть за законами анархії. Вони вписані у рідний автору харківський простір, на що виразно вказують упізнавані міські топоси – будинок Держпрому, площа Свободи, назви станцій метро і електоропоїздів. При чому міські топоси виразно розділені на два світи. Перший – світ багатих, владних людей, що мешкають у центрі міста, як-от батько-генерал Марусі. Але поява й самого автора-оповідача, і його друзів у цьому світі подається як випадкова. Координати їхнього життя – інший світ – це гуртожитки, забігайлівки, робітничі («...є один район /.../ квадратні кілометри непролазного приватного сектору, відразу за яким починаються заводи, так би мовити – старі фабричні передмістя, влітку там взагалі на вулицях нікого не зустрінеш...» [6, 82]) чи етнічні («...харківські роми по-своєму втілили в життя давню ромську мрію про священний ромський мегаполіс, /.../ просто заселились масово, але разом з тим компактно, понад річкою, окопались як могли і фактично розчинились у ворожій східній столиці» [6, 91]) околиці міста, тобто андеграунд, виразним представником якого вже традиційно в сучасній українській літературі вважається автор [5].

Саме через образи героїв-маргіналів письменник зображує мотив нівеляції суспільних законів у житті окремої особистості. Герої не зважають на загальноприйняті норми, які для них не є пріоритетними. Їм імпонує життя без зобов'язань, без вказівок, без відповідальності.

Також у романі «Депеш Мод» чітко простежується мотив дороги, адже сюжетна канва твору побудована на пошуку трьома друзями четвертого, аби сповістити йому сумну новину про смерть вітчима.

Фактично мандрі героїв-маргіналів бачаться закономірним способом їхнього життя. Однією з чільних функцій мотиву подорожі є акцентування уваги героя на зовнішньому світі: відсутність у героїв роману дому, притулку, родини зумовлює їх «викинутість» у соціум, де вони проте сприймаються як маргінали. Непотрібність Собака Павлова, Васі Комуніста, оповідача Жадана соціуму, їх непричетність до його життя (відсутність роботи, зобов'язань, прав тощо) дозволяє їм побачити й оцінити сучасне суспільство неупереджено, «збоку». Дослідниця О. Шаф припускає, що

оцінка в цьому творі пострадянського буття саме в такий спосіб є пріоритетною для автора [8].

У романі держава порівнюється з заводом, який занепадає: «Завод на той час почав здавати позиції на ринку виробництва шахтарських аксесуарів, чи як це назвати, ну, себто там і ринку як такого не було, вони вважались єдиним профільним підприємством у республіці, завод розвалювався, як і все в країні, що можна було вкрати – директор вкрав, що не можна було – зіпсував, коротше діяв за старими інструкціями з цивільної оборони і передбачаючи наступ підступного, хоч і невидимого, ворога /.../ Згодом директор попустився і вирішив реанімувати бодай частково своє ексклюзивне дітище... тож він знову почав робити бізнес, знайшов якихось інвесторів, щось вони там таки запустили на ринок по новій, і хоч більшість заводської території й далі лежала в гівні та руїні, загальне враження було таке, що завод працює» [6, 83-84]. Саме така установка: робити вигляд, що працює, була притаманна державі й тим, хто нею керує. Відтак, герої роману й не зважають на закони, які їм нав'язані зверху.

Один з головних героїв – оповідач – найбільше здатен до рефлексії, він постійно роздумує над своїм життям, над роллю його особистості в суспільстві. Стан байдужості: «Мене, за великим рахунком, коли не траплялося чергових демаршів ззовні, все влаштовувало – мене влаштовували обставини, в яких я жив, влаштовували люди, з якими я спілкувався, з якими я час від часу бачився і з якими мені доводилося мати справу /.../. Мене влаштовувала країна, в якій я жив... Так що я вважав, що досить непогано ще потрапив, тому не дуже вантажився цими речами. За великим рахунком мене влаштовувало все... » [6, 4-5], змінюється роздумами про боротьбу, адже це чи не єдиний спосіб протистояння нікчемному існуванню: «Завжди так: хочеш не хочеш – мусиш боротись, інакше з цього нічого не вийде, або сиди вдома і не рипайся, або вже давай – спробуй взяти за яйця прикрі обставини, а там якщо все вдасться – на тебе обов'язково чекатиме джек-пот, ну, там, не знаю, що в таких випадках дають переможцям – дисконтна картка, постійні знижки, безкоштовний секс, коротше – борсайся, інакше тобі з цього гівна все одно не вибратись...» [6, 54]. Автор наголошує непостійність життєвої стратегії героя: то він просто пливе за течією, не бажаючи змінювати темп і уклад свого життя, то прагне до чогось кращого і, власне, розуміє, що зміни потрібно починати в першу чергу із себе.

Також абсолютна байдужість до усього, яскраво виражена у теорії Чапая. Герой поступово утверджує анархію як основний спосіб буття, заперечуючи всі традиційні ціннісні орієнтири: «– Я не розумію, – кажу я кризь сон, – чому все-таки перманентний похуїзм? – А тому, – говорить Чапай і щасливо посміхається до мене з-поза трансгалактичних променів, – що все по хую: бабки – по хую, система планування – по хую, інвестори – по хую, міністерство – по хую, – він, схоже, завівся, – держава – по хую, транснаціональні корпорації – по хую, спайка капіталу – по хую, сфери впливу – по хую, розширення ринку на схід – по хую. – Мирний космос – по

хую, – додає Вася. – Безсумнівно, – серйозно говорить Чапай, і всі замовкають» [6, 107]. А Чапаєві, на противагу оповідачеві, була характерна абсолютна зневага до усіх суспільних законів, у нього ніколи не виникало думок про культивування себе як особистості, щоб бути потрібному суспільству.

Стан апатії є цілком прийнятним для героїв роману, бо вони можуть самоідентифікуватися як пасивні спостерігачі громадського і культурного процесу: «...як я живу і для чого? Для чого все це? Вся ця боротьба за виживання? гра на утримання рахунку? для чого все це? мені зараз 19, через 5 років, якщо я не помру від побутового триперу, мені буде всього-на-всього 24, Гайдар у цьому віці вже навіть полки не водив, що я буду робити в 24? чи будуть у мене полки? і якщо будуть – куди я їх поведу? В принципі я можу робити будь-що, ну, майже будь-що, але тут така проблема – що я не хочу робити нічого, мені так природніше...» [6, 124]. Герой зазначає, що спосіб життя, коли ти просто існуєш, без жодних обов'язків та амбіцій, є значно простішим, а тому і привабливішим для нього.

Проте оповідач як соціальна істота прагне звичайного людського тепла та піклування: «Мені в цьому випадку навіть не стільки секс подобався, скільки сама можливість прокинутись бодай із кимось, не самому, не сам на сам із своїм похміллям і своїми кривавими сновидіннями, прокидатись із кимось – це завжди прикольніше /.../ мені вже 19, я вже достатньо самостійний, я не потребую постійної уваги, мені не треба міняти підгузники і мене не потрібно годувати – так, якийсь мінімальний харч, тепла вода, туалетний папір, порнофільми по відео, тьолки на кухні, конопля на балконі, але навіть це не головне, головне, щоби була батьківська увага, нормальна і постійна батьківська увага, справжня батьківська увага, як по телевізору» [6, 126-152]. Дружба, кохання, родинні стосунки – важливі складові людського життя, адже саме завдяки цим зв'язкам особистість не відчувається самотньою та зайвою у світі, а людська підтримка грає важливу роль у становленні та формуванні індивідуальності.

Висновок.

Отож, герої роману «Депеш Мод» показані у ситуації конфлікту зі соціумом. Вони сповідають кредо безумовної свободи й свідомо обирають життя в анархії, самоутверджуючись у такий спосіб. Зневажливе ставлення до суспільних законів стає способом їм протистояти.

Джерела:

1. Голобородько Я. Андеграунд. Український літературний істеблішмент: Збірка статей / Я. Голобородько – К. : Факт, 2006. – 160 с.
2. Голобородько Я. Легітимація українського андеграунду. «Депеш Мод» як «Modern Talking» Сергія Жадана [Електронний ресурс] / Я. Голобородько – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/CULTURE/> – Заголовок з екрану.
3. Гузій О. Бездомне покоління 90-х у романі Сергія Жадана «ДЕПЕШ Мод» [Електронний ресурс] / О. Гузій – Режим доступу: http://eprints.oa.edu.ua/1391/1/Guzij_190612.pdf. – Заголовок з екрану.

4. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005. – 258 с.
5. Даниліна О. Екзистенційні виміри роману Сергія Жадана «Депеш Мод» [Електронний ресурс] / О. Даниліна – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NMIV_2010/Philologia/59264.doc.htm. – Заголовок з екр.
6. Жадан С. Депеш Мод / С. Жадан. – Харків : Фоліо, 2014. – 229 с.
7. Харчук Р. Сергій Жадан і підлітково-дитяча альтернатива / Р. Харчук // Кур'єр Кривбасу. – 2008. – № 218-219. – С. 276-284.
8. Шаф О. Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскулінної базпритульності» [Електронний ресурс] / О. Шаф – Режим доступу: file:///C:/Users/%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%9E%D/Downloads/Tkht_2012_14_14.pdf. – Заголовок з екр.